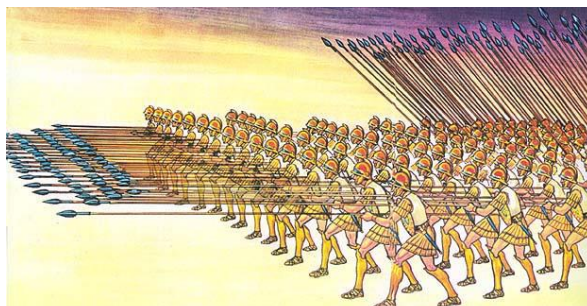

ALEKSANDAR VELIKI I HELENISTIČKO DOBA

Makedonija je bila staro nazadno kraljevstvo na sjeveru Grčke, a njezin uspon prema *panhelenskoj* sili zahvaljuje se prije svega sposobnom vladaru **Filipu II.**, čija su djela i sposobnosti nepravredno zasjenjene uspjesima njegovog sina *Aleksandra Makedonskog*.

Filip II (359 – 336) i uspon Makedonije Uspio je ujediniti vrlo nesložno kraljevstvo, a tom novoostvarenom slogom uspio je nadvladati Grke i u diplomaciji i u ratovanju, jer su nakon Peloponeskih ratova gotovo svi grčki polisi zavađeni međusobno. Sami Grci nisu smatrali Makedoniju nekakvom prijateljnom na koju bi se morali obazirati, a Makedonce su smatrali "nižom" vrstom ljudi, čak je i veliki atenski govornik **Demosten** za Makedonce tvrdio: "...da su bezvrijedni barbari koji nisu korisni niti da budu robovi...". Takva razmišljanja su dijelom i doveli do kasnijeg

podvrgavanja Grčke Makedoniji, jer Grci nisu shvaćali opasnost koja im prijete.

Slika 1: Moćna Makedonska falanga. Bili su naoružani dugim kopljima zbog toga što nisu bili oklopljeni kao ostali grčki hopliti, pa su dužim kopljima mogli držati neprijatelja dalje od sebe. Od njih je stvorio vrlo čvrste 16 x 16 falange, koje su uz konjicu predstavljale nepobjedivu silu (tek su se Rimljani kasnije, mogli nositi s njima).

Filipu se pripisuje i organiziranje vrlo moćne vojske koja se do tada sastojala od nediscipliniranih seljaka koji su pomagali aristokratskoj konjici. Filip je prije svega **disciplinirao seljake-hoplite** i naoružao ih s **kopljima dužim od 7m**, tzv. **sarise**.

U grčkim polisima počeli su polako uvidati opasnost, posebno je za to bio zadužen već spomenuti **Demosten**, koji je u svojim "*filipikama*" (govori protiv Filipa i Makedonije), pokušavao nagovoriti Atenjane na borbu protiv Makedonije.

Bilo je i mnogo Grka koji su u Filipu vidjeli spasitelja, a jedan od poznatijih, posebno po svojim oratorskim sposobnostima bio je **Izokrat**, koji je nagovarao Grke da prihvate Filipa kao ujedinitelja svih Grka, a da odbace dosadašnju "*vladavinu mnogih*". Izokrat je bio glasovit zbog svojih pohvalnih govora, tzv. **panegirika**.

Grčka pod makedonskom kontrolom Iako je većina Grka bila protiv Filipa, bilo je prekasno da ga zaustave, Filip je dobio odlučujuću bitku protiv Atene i ostalih polisa, **kod Heroneje**

Slika 2: Aleksandrov slavni konj - *Bucefal*, na spomeniku u Solunu. Konja nitko nije mogao uzjahati, pa je navodno Aleksandar, kao mladić rekao: „Zeusa mi, ja ga mogu ukrotiti!“ Svi se nasmijaše, ali Aleksandar je shvatio da se konj boji svoje sjene, pa ga je okrenuo prema Suncu i mirno uzjahao. Otac mu je tada rekao: „Sine, traži kraljevstvo sebi ravno, jer Makedonija je tebi premala!“ Aleksandar je bio jako vezan za svog konja, te je nakon njegove smrti, tijekom pohoda na Indiju, dao podići grad u njegovu slavu.

338.B.C., a lijevim krilom njegove vojske tada je zapovijedao **Aleksandar Makedonski**. Svi polisi na jugu sada su mu ležali na milost i nemilost, ali Filip

je pokazao vladarske kvalitete i većini polisa omogućio određenu autonomiju, te ih je okupio u poslušni **Korintski savez**, koji ga prihvaća kao svog vladara i slaže se s njegovim projektom – *invazija na Perziju*.

Prije nego što je uspio povesti pohod na Perziju, ubijen je u svojoj prijestolnici, u polisu **Pela**. Motivi ubojstva nisu potpuno čisti, makar se zna ime ubojice, a to je bio jedan od njegovih stratega *Pauzanija*. Mnogi povjesničari pretpostavljaju da bi naručitelj ubojstva mogla biti i njegova žena **Olimpijada** ili čak njegov sin Aleksandar.

Carstvo Aleksandra Velikog (336 – 323)

Tijekom svoje kratke vladavine Aleksandar je stvorio najveće carstvo koje je antički svijet upoznao, te je najzaslužniji za širenje grčke kulture po tada poznatom svijetu.

Aleksandar osvaja Perziju

Nakon učvršćenja vlasti na grčkom teritoriju započeo je invaziju na **Perzijsko Kraljevstvo**, koje je pod **Darijem III** u to vrijeme ipak bilo slabije nego u vrijeme svojih najvećih vladara. Otežavajuća

obrambena okolnost za Darija III bila je i ta što se morao oslanjati na grčke

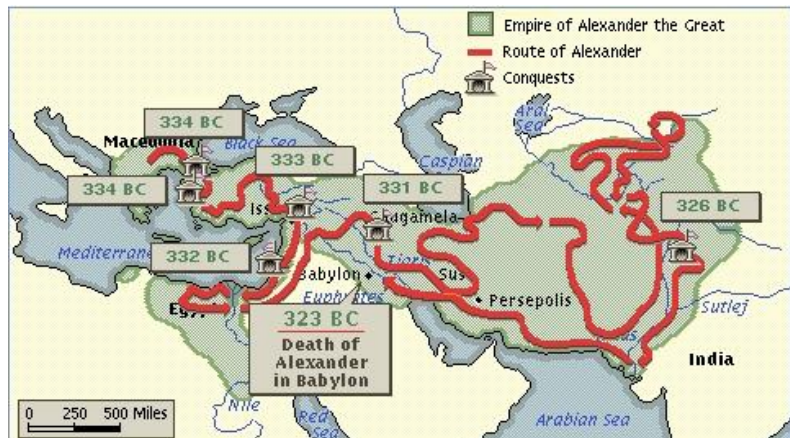
plaćenike koji su bili najobučeniji dio njegove pješadije, dok su mu domaće trupe pretežno bili neuvježbani seljaci. Takva situacija ipak nimalo ne umanjuje Aleksandrov uspjeh ili njegovu reputaciju jednog od najvećih vojskovođa u povijesti.

Bitka kod rijeke Granik, 334.B.C. – porazio perzijsku vojsku i osigurao svoju kontrolu nad Malom Azijom.

Bitka kod Isa, 333.B.C. – *Darije III* doživio težak poraz, a i sam je pobjegao sa bojišta, dok su njegova majka, žena i kćeri završile u Aleksandrovom zarobljeništvu. Prema njima se Aleksandar odnosio kao prema pravim princezama i dopustio im je da uživaju u potpunom luksuzu, što mu je donijelo dosta bodova kod Perzijanaca. Nakon te bitke Aleksandru je bio otvoren put prema **Siriji** i **Fenikiji**.

Osvajanje Egipta, 332.B.C. – Egipćani su dočekali Aleksandra kao osloboditelja i proglasili ga svojim **faraonom** i **sinom boga Amon-Ra**. Čim je postao gospodar Egipta odlučio je utemeljiti veliki grad na ušću Nila koji je po njemu nazvan **Aleksandrija** (jedna od skoro sedamdesetak Aleksandrija koje je osnovao tijekom svojih osvajanja), i koji je ostao veliki grad tijekom povijesti. Nikada se poslije nije vraćao u Aleksandriju, ali je njegovo tijelo

Slika 3: Freska iz Pompeja koja predstavlja scenu iz bitke kod Issa, kada se Aleksandar probija prema Dariju. Kada je Darije ugledao Aleksandra na svom vjernom Bukefalu, uspaničio se i zbrisao na svojim kolima. Perzijanci su bili toliko uvjereni u svoju pobjedu, da su oni viđeniji povelili svoje obitelji da gledaju spektakl. Aleksandar ih je sve pohapsio. Ženu, mamu i djecu Kralja Kraljeva, 360 kraljevskih konkubina, 400 eunuha, čak i grčke poslanike na perzijskom dvoru iz Atene, Tebe i Sparte. Naravno, i gomilu blaga. Darije mu je uskoro poslao poruku, u kojoj mu nudi 10.000 talenata kao otkupninu za zarobljenike, dozvolu da zadrži sve dosad osvojene zemlje, te mu nudi ruku svoje kćeri za ženu. Aleksandar je pročitao poruku pred svojim vojskovođama, i tražio ih mišljenje. Parmenion mu je savjetovao: „Ja bih prihvatio te prijedloge da sam Aleksandar“, Aleksandar mu odgovori: „I ja bih, Zeusa mi, da sam Parmenion!“ Darije je otpisao da mu neće pomanjkati ljubaznosti ako dođe k njemu, a ako ne dođe, Aleksandar će odmah krenuti na njega.

Slika 4: Karta koja prikazuje osvajanja Aleksandra Velikog

pokopano u gradu po nalogu **Ptolomeja I**, utemeljitelja makedonske dinastije koja je zavladała Egiptom nakon Aleksandra.

Bitka kod Gaugamele, 331.B.C. – Ovaj put se Darije pokušao dobro pripremit', pa je kao mjesto presudne bitke izabrao ravnicu kod Gaugamele. Perzijanci su si čak dali truda, pa su u pripremama dodatno poravnali ravnicu, da bi dobili prednost za svoja bojna kola. Nekoliko dana prije bitke, obje su strane imale priliku vidjeti pomrčinu Mjeseca, i naravno da su obje strane u tome vidjele veliki i pozitivni znamen. Aleksandar je ponovno pobijedio vojsku *Darija III* koji je pokušao obraniti središte svoje države, a nakon neuspjeha, Aleksandru je bio otvoren put prema bogatim prijestolnicama – **Babilonu, Suzi, Pasargadu i Perzepolisu**, gdje se Aleksandar domogao ogromnog bogatstva, koje je većinom dao svojoj vojsci za nagradu. Perzepolis je nakon slavlja i žestoke pijanke spaljen. Aleksandru je bilo neugodno zbog tog vandalskog čina, ali je rekao da je to opravdani čin, uzevši u obzir što su Perzijanci napravili s Atenom.

Od tada Aleksandar gotovo da i nema protivnika u Perziji, pogotovo što je Darije III ubijen od strane nekog satrapa, pa je **Aleksandar preuzeo titulu perzijskog kralja**, a prijestolnica mu postaje **Babilon**. Počeo se sve više ponašati kao božanstvo i od podanika zahtijevati kraljevske počasti kao što je npr. *proskineza*, pa takve stvari

počinju izazivati sumnju kod slobodarskih Grka u njegovoj vojsci.

Slika 5: Predaja kralja Pora nakon bitke kod Hidaspa, 326. B.C. Bitka se pretvorila u pravi pokolj, koji je završio stampedom preplašenih slonova koji su pregazili Indijce. Kralj Por se predao, što se vidi na slici, a Aleksandar je postupio vrlo ljudski. Pitao je Pora kakav tretman želi. „Kraljevski“, odgovorio je Por. Aleksandar ga je vratio na tron i učinio ga guvernerom svojih indijskih provincija. Nakon te bitke Aleksandar je prešao u Punjab, a s njim u društvu je bio lokalni mladač i avanturist *Chandragupta Maurya*, koji će uz Aleksandra puno naučit' i uskoro stvoriti vrlo moćno *Maurijsko Carstvo* u Indiji. Aleksandra je ludo zanimalo što je dalje na Istoku. Svi su vjerovali da se iza Gangesa nalazi ocean koji predstavlja kraj Svijeta, a Aleksandar se nadao da će umočit' noge u njega, ali ...

Prodor do Indije
Iako je osvajanjem Perzije postigao

svoj cilj, krenuo je dalje i u slijedećih nekoliko godina preko Afganistana i planinskih prijevoja Hindu Kusha, ušao u **Indiju**. Na obali rijeke Hidaspe, jedne od pritoka Inda, 326. B.C., dočekala ga je vojska tamošnjeg **kralja Pora**, a makedonsku vojsku posebno su iznenadili bojni slonovi. Iako su pobijedili, bilo im je svega dosta, a pričalo se da ih dalje čekaju još jače vojske i još žešće bitke. U toj bitki stradao je i Bukefal, pa je Aleksandar u njegovu čast na to mjestu utemeljio grad Bukefalu.

Izmorena vojska zahtijevala je povratak nazad. Tijekom povratka Aleksandar se razbolio i **323.B.C. umro u Babilonu**, a da mu još nije bilo 33 g. (i tako bolestan počeo je pripremati vojni pohod na Arabiju, ali ga je smrt spriječila).

Do danas nam nije u potpunosti poznato što je Aleksandar želio postići. Neki povjesničari tvrde da je želio osvojiti svijet; drugi pak kažu da je želio uspostaviti carstvo koje će ga nadživjeti, a postoje i idealističke ideje o njegovoj viziji ujedinjenja svih ljudi koji će u jednom carstvu živjeti u harmoniji.

Zanimljivosti

- Aleksandar se sve više počeo ponašati prema običajima istočnjačkih despota i božanskom poimanju vladara. Za žene je uzeo Perzijanke – **Roksanu** (satrapovu kćer)

i **Statiru** (Darijevu kćer). Ubrzo je natjerao svoje vojnike i časnike da se ožene Perzijankama (iako su mnogi u Grčkoj već imali ženu i djecu), a taj čin poznat je pod nazivom "vjenčanje Europe i Azije".

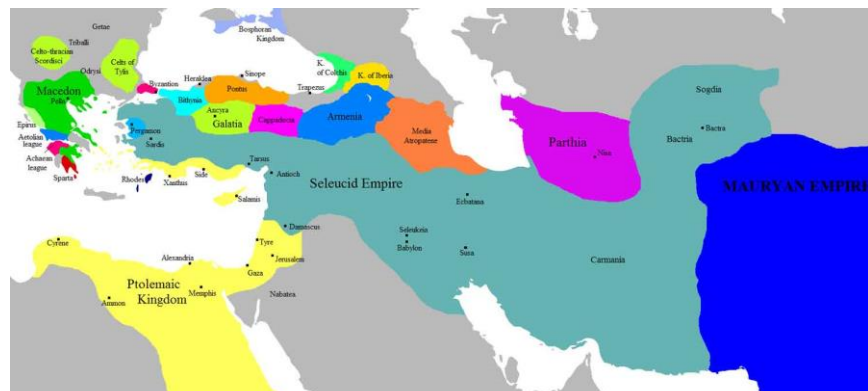
- Prilikom sedmomjesečne opsade feničkog Tira, od grada koji je bio otok, stvorio je poluotok. Dao je nasipati prevlaku po kojoj je doveo opsadne sprave pod zidine, pa je grad i dandanas poluotok. Aleksandar je nekoliko noći prije osvajanja Tira sanjao satire koji ga zafrikavaju, ali ih je uspio uloviti. Tumači su mu rekli da je to dobar znak, jer znači Tir je tvoj. To je grčka igra riječi, naime na dorskom dijalektu *Tvoj Tir* kaže se „sa Tyros“, a to zajedno daje **satyros** ili **satir**
- Velikog udjela na sposobnosti i postupke Aleksandrove imao je njegov osobni učitelj, **Aristotel**. On potječe iz grada *Stagira* kojeg je jednom prilikom Filip II dao razoriti, a stanovnike prodati u roblje. Kada je Aristotel postao Aleksandrov učitelj, dao je Filip ponovno izgraditi Stagiru i vratiti sve stanovništvo iz zarobljeništva.
- Prilikom osvajanja grada **Gordija**, priča kaže da je Aleksandar razriješio poznati "gordijski čvor". Čvorom su bila vezana kola kojima su na taj prostor stigli kralj **Gordij** (osnivač Gordija), njegova žena i njihov sin, **kralj Mida** (poznat po legendi da sve što dotakne pretvori u zlato). Legenda kaže da tko razriješi čvor postaje vladar Azije, a Aleksandar je to učinio jednim udarcem sablje.

HELENISTIČKO DOBA (323 – 30 B.C.)

Razdoblje *Klasične Grčke* obično se datira od oko 500 – 323.B.C., kada je umro Aleksandar Veliki, vladar koji je osvojio Perzijsko Carstvo i otvorio veliki prostor širenju grčke kulture, a isto tako je omogućeno bogaćenje grčke civilizacije tekovinama istočnjačkog načina života. Taj proces naziva se **helenizacija**, a vrijeme u kojem se taj proces odvijao, naime *od smrti Aleksandra, 323.B.C. do smrti egipatske vladarice Kleopatre, 30.B.C.*, naziva se **Helenističko doba**.

Raspad Aleksandrovog Carstva

Nakon Aleksandrove smrti došlo je do sukoba između njegovih vojskovođa oko kontrole golemog carstva (tzv. **dijadoški ratovi** – *dijadoh* = nasljednik). Nakon godina ratovanja

i diplomatskih intriga, Carstvo je podijeljeno na tri veća kraljevstva kojima su vladali potomci zaraćenih *dijadoha*.

Slika 6: Aleksandrovo kraljevstvo nakon njegove smrti. Kraljevstvo je podijeljeno uglavnom na tri nasljedna kraljevstva, od kojih su neka veća, a neka manja, u ovisnosti kakvo je kraljevstvo na određenom teritoriju postojalo prije Aleksandrovih osvajanja. Najviše promjena doživio je Egipat, koji se u potpunosti orijentirao prema Mediteranu, pa mu i prijestolnica više nije nizvodno Nilom u Tebi, već na obali Mediterana u Aleksandriji.

- Najveće je bilo **Kraljevstvo dinastije Seleukida** (prema Aleksandrovu vojskovođi **Seleuku**) koje se prostiralo od Male Azije do Indije.

- **Kraljevstvo dinastije Antigonida** (prema Aleksandrovu vojskovođi **Antigonu**) zauzimalo je prostor sjeverne Grčke i Makedonije.
- **Kraljevstvo dinastije Ptolomejevića** (prema Aleksandrovu vojskovođi **Ptolomeju**) naslijedilo je vlast u Egiptu
- na području Male Azije i oko Crnog mora nastalo je još nekoliko kraljevstava od kojih je najpoznatije **Pergamsko kraljevstvo**

Podjela carstva nije prekinula sukobe, naprotiv, povijest tih kraljevstava jedno je neprekidno ratovanje sve dok nisu bila podvrgnuta vlasti Rima.

Kraljevstvo Antigonida koje je kontroliralo sjevernu Grčku, imalo je najteži zadatak u uspostavi centralne vlasti, jer su se grčki polisi stalno borili za svoju autonomiju, pa su se čak i organizirali. Tijekom II st.B.C., Rimljani će se ubaciti u te sukobe, a 146.B.C. cijelu će Grčku pretvoriti u svoju provinciju.

Grčki vladari u **Egiptu (Ptolomejevići)** i u **Aziji (Seleukidi)**, transformirali su svoju vlast u **apsolutnu monarhiju**. Takav oblik vladanja omogućavalo im je stanovništvo tih prostora koje ima dugu tradiciju obožavanja svojih vladara kao božanstava ili im pridaju božanske osobine, što je *Ptolomejevićima* i *Seleukidima* osiguralo autoritet, za razliku od *Antigonida*.

Helenistički svijet

Helenistička civilizacija, kao i klasična grčka civilizacija bila je uglavnom **urbana civilizacija**, koja se razvijala u brojnim gradovima koje je dao podići Aleksandar Veliki, a poslije i njegovi nasljednici. Kulturna središta postepeno se premještaju iz Grčke i Mezopotamije na područje **Sirije** i **istočne obale Mediterana**, u novoizgrađene ili obnovljene gradove **Aleksandriju, Antiohiju, Pergam, Efez, Milet...**

Slika 7: Rekonstrukcija *Pergama*, jednog od novih, lijepih gradova helenističkog doba. Grad je u potpunosti sačuvao grčku tradiciju života na otvorenom. Tu su dućani među kolonadama u donjem lijevom uglu; hram Zeusu poviše toga, a hram božici Ateni je na vrhu, a iz njega se ulazi i u poznatu Pergamsku knjižnicu.

Ovi gradovi (i mnogi drugi novosagrađeni) nisu bili građeni za obranu ili postupno nicali oko obrambenih kula, **podizani su planski**, s ulicama koje se križaju pod pravim kutom; imali su vijećnice, kolonade, parkove, sportske centre, kazališta, učilišta....

U Pergamu i Aleksandriji izgrađena su **prva**

sveučilišta, poznati **muzeumi** – s knjižnicama, zoološkim i botaničkim vrtovima, radionicama i stanovima za učenjake. Pretpostavlja se da je Aleksandrijska knjižnica na vrhuncu sadržavala zbirku od **oko 700.000 svitaka**, a Pergamska oko 200.000.

Imućniji domoroci u svim gradovima helenističkog prostora kopirali su grčko poimanje urbanog života i slali djecu u grčke škole, pa je vremenom **grčki jezik postao internacionalni jezik**. Po prvi puta je čovjek mogao otputovati u bilo koji grad tada poznatog civiliziranog svijeta i biti siguran da će se moći sporazumijevati bez teškoća.

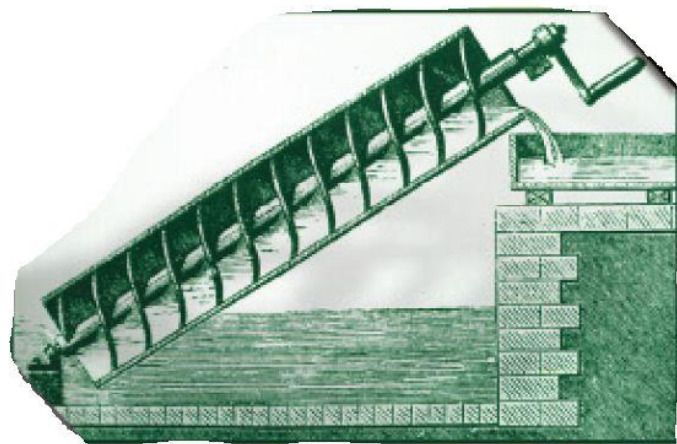
Helenistička umjetnost i znanost

Helenistički gradovi, a posebno se to odnosi na Aleksandriju, privlačili su ogroman broj umjetnika, arhitekata, filozofa i znanstvenika. Hramovi, palače, ali i svi ostali objekti gradili su se većima i grandioznijima nego oni za vrijeme Klasične Grčke. Nova grandioznost reflektirala je težnje helenističkih vladara da veličaju sebe poput bogova. Novi vladari podupirali su sve što je i njima moglo donijeti slavu, pa su pomagali matematičare i geografe, sa svih strana pokušavali dobiti što više vrijednih tekstova... U takvoj atmosferi i znanost je cvjetala.

Napredak u prirodnim znanostima Tijekom helenističkog razdoblja znanstvenici su imali priliku nadograđivati na ranijim postignućima Grka, Babilonaca, Egipćana, ..., a posebno se to odnosi na astronomiju, geografiju i matematiku. Veliki broj znanstvenika mogao je međusobno komunicirati, jer svi koji nešto vrijede dolazili su u aleksandrijsku Veliku biblioteku, pa su mogli do besvijesti raspravljati i nadograđivati svoje teorije.

Euklid je napisao **Elemente**, tekst koji je postao temelj moderne geometrije. Koristeći matematička znanja i oslanjajući se na pažljiva promatranja, **astronom Aristarh** ustvrdio je da se Zemlja okreće oko svoje osi i da kruži oko Sunca. Ova **heliocentrična teorija** neće biti najbolje prihvaćena slijedećih gotovo 2.000 godina. Drugi veliki helenistički astronom,

Eratosten, dokazao je da je Zemlja okrugla i izračunao njezin opseg. Najslavniji helenistički znanstvenik bio je, bez sumnje, **Arhimed**. On je načela matematike i fizike primjenjivao za praktične izume. Postavio je temelje hidraulike, a ideja mu je došla tijekom kupanja u kadi, kada je slavadobitno uzviknuo „**Heureka**“. Usavršio je tehnike poluge i podizanja teških tereta, pa se spominje njegova navodna izjava: „*Dajte mi dovoljno dugu polugu i dobar oslonac, pa ću pomaknuti Zemlju!*“ Pričalo se da je tijekom Prvog Puskog rata, Arhimed, kao stanovnik Sirakuze, sudjelovao u obrani grada od

Slika 8: Arhimedov vijak. Služio je za dovođenje vode na viši nivo.

Rimljana, te da je zahvaljujući njegovim idejama i obrambenim spravama grad odolijevao pune tri godine. Navodno je bilo dovoljno da se on pojavi sa nekim špagama i daskama na zidinama i Rimljani bi zbrisali, misleći da ovaj opet nešto smišlja.

Napredak medicine Praznovjerje po pitanju ljudskog tijela i uvjerenost da bogovi i nadnaravne sile uvjetuju bolesti, zaustavljalo je razvoj medicine sve do oko 400 B.C., kada je **Hipokrat**, ili „**Otac medicine**“ utemeljio školu koja se bazirala na proučavanju ljudskog tijela i pažljivoj interpretaciji simptoma. Osim traženja uzroka bolesti načina liječenja, Hipokratova škola naglašavala je potrebu za humanim i nesebičnim odnosom liječnika prema čovjeku, bez obzira tko on bio. Na toj osnovi postavljeni su etički standardi za liječnike do današnjih dana. Taj antički etički kodeks liječnika ili poznatija **Hipokratova zakletva**, i danas se polaže u liječničkoj profesiji. Unatoč istraživačkom pristupu ljudskoj anatomiji i bolestima, Hipokratova škola prihvatila je teoriju o četiri glavne tekućine u ljudskom tijelu – **krv, flegma ili sluz, crna žuč i bijela žuč** - čija ravnoteža predstavlja temelj zdravlja. Ta teorija zadržat će se dugi niz stoljeća i malo usporiti medicinski razvoj.

FILOZOFIJA HELENIZMA

Helenističko razdoblje promijenilo je puno u osjećaju sigurnosti i pripadnosti pojedinca, jer život u relativno malim polisima pružao je osjećaj važnosti svakom njegovom stanovniku. Golemom helenističkom carstvu, pa tako i puno većim helenističkim gradovima, falilo je te unutarnje povezanosti, pa se veći dio stanovništva osjećao otuđenim i izgubljenim. U takvim okolnostima filozofi su morali ponuditi mogućnost opstanka u takvom svijetu, a najznačajniji predstavnici takve filozofije bili su **Epikurejci, Kinici i Stoici**.

Epikurejci

Osnivač je **Epikur** koji je tumačio da bi ljudi trebali težiti ka spokojstvu, a da bi im u tome pomogao prihvatio je *atomsku teoriju Leukipa i Demokrita*. Ako atomi koji tvore naše tijelo i dušu nakon naše smrti prelaze u neki drugi oblik, znači da od nas ne ostaje ništa što bi moglo patiti zbog života koji smo izgubili. Prema tome ne treba biti straha od smrti, a ni bogovi nas ne mogu kazniti. Treba dakle voditi život pun užitaka i izbjegavati fizičku i mentalnu patnju. Danas se često oblik života pun užitaka naziva **hedonizam** (prema grčkoj riječi *hedon* – užitak), ali *epikurejci* su mislili na intelektualne užitke, a ne uživanje u jelu, piću i seksu, što se danas podrazumijeva pod *hedonizmom*. Mudra osoba koja želi postići svoje spokojstvo trebala bi se povući iz svijeta i proučavati filozofiju u društvu nekolicine dobrih prijatelja.

Stoici

Utemeljitelj je **Zenon** koji je podučavao u javnoj zgradi **Stoa Poikile** (*Šareni trijem*), pa je otud njegova filozofija dobila naziv. Zenon je tumačio da samo jedan božanski um ili plan pokreće svijet, a da bi se pronašlo sreću pojedinac mora djelovati u harmoniji s tim planom. Treba biti strpljiv u nevoljama, jer je sve to dio plana i nitko ne može učiniti ništa da bi to promijenio. Ljudi se trebaju naučiti **samodisciplini**, i prihvaćanju svoje sudbine, jer će na taj način postati imuni na zemaljske tjeskobe i postići unutarnju slobodu i spokojstvo. Rimljani će kasnije rado prihvatiti ovo učenje, jer im pomaže da drže ljude u pokornosti. Ne čudi zato, što je jedan od poznatijih rimskih careva, Marko Aurelije, napisao stoičko djelo „**Samom sebi**“.

Kinici

Osnivač je bio **Diogen** koji je tvrdio da se sreća može postići samo najjednostavnijim ispunjavanjem prirodnih potreba, zato se i odlučio na život u siromaštvu, kao prosjak. Naslađivao se šokiranjem tadašnjih moralnih normi, pa je dobio nadimak "**kynos**" (pas), jer su Grci smatrali pse besramnim životinjama, a njegovi istomišljenici nazvani su "**kynikoi**" (psoliki), a otuda i naziv *kinici*.